

2/20

Arnikum

časopis spolku Arnika

Velký krok pro ochranu Labe

O soustavě Natura 2000
s Vlastimilem Karlíkem

strana 8-9

Kauza: spor o podobu
okolí Masarykova
nádraží

strana 11

Foto: Ivan Bartoš

Postup naší práce v CHKO Poodří na záchranu páchníka hnědého lze dokumentovat i takto. Fotka zachycuje trus larev páchníka v dutině hrušně ve Studénce. Nových stromů obydlených páchníkem jsme za poslední rok našli už 28. Pokračovali jsme také ve výsadbách, tentokrát v Hladkých Živicích a Velkých Albrechticích. Od března do poloviny dubna 2020 jsme vysadili 194 nových dubů a hrušní. V čase pandemie jsme si museli vystačit sami, bez pomoci dobrovolníků a žáků místních základních škol. Zatímco v jiných letech je v těchto měsících niva Odry částečně zaplavena, letos jsme museli kvůli nedostatku srážek loňské i letošní výsadby zalévat.

Někteří z nás období s covid-19 využili k užitečné činnosti „u počítače“ a virtuální komunikaci s vlastníky půdy. Díky tomu budeme na podzim ve výsadbách pokračovat. Už teď máme připravena místa pro výsadbu dalších 150 stromků.

Ve čtvrtek 4. 6. odstartoval desátý jubilejní ročník ankety Alej roku. Na alejové slavnosti v Rakovníku jsme symbolicky, přestřiháním stuhy, ročník 2020 otevřeli. Slavnost se uskutečnila 23. 5. přímo ve vítězné aleji, ocenili jsme zde výherce ročníku 2019. Autor nominace Jan Mudra věnoval hlavní cenu (let balonem) paní Aleně Škoudlíkové z odboru životního prostředí, která má mnohaletou zásluhu na skvělém stavu aleje. Slavnostní atmosféru zpříjemnilo vystoupení Sester Havelkových, patronek ankety. Poté, co jsme odhalili pamětní ceduli, požehnal aleji rakovnický kněz Vojtěch Novák. Alej u Rakovnického potoka tvoří 540 stromů a s délkou 3,7 km je nejdelší alejí památných stromů u nás. Tvoří ji převážně lípy, ale najdeme zde i jilmy a javory. Pro Rakovník je významným přírodním prvkem a historickou památkou, proto ji městský úřad v roce 2003 vyhlásil za památnou alej.

Foto: Miroslav Kostic

Foto: Robert Oroz

Pod rouškou koronavirové krize začala v Bosně a Hercegovině v březnu výstavba tří vodních elektráren, kterým zcela chybí potřebná povolení. Investoři využili zákazu veřejných shromáždění a probíhající karantény a v tichosti započali nelegální výstavbu na řekách Bjelava, Malá Bjelava a Vrhovinská rijeka v jižní části země. Všechny tři řeky jsou přírodně hodnotné a zatím neregulované. Ani my jsme nelenili, podali jsme v těchto případech trestní stížnost na investora a obrátili se na státní zastupitelství, aby zahájilo vyšetřování. Tyto procesy jsou ale zdoluhavé a mezitím se dál nerušeně staví. V dubnu proto místní občané, navzdory tehdy stále platícímu zákazu shromáždění, uspořádali protest na místě výstavby.

Destrukce životního prostředí v čase korony

V době koronavirové krize se život (nejen) v Evropě na chvíli úplně zastavil. Fabriky přestaly vyrábět, lidé přestali cestovat a kola ekonomiky se přestala točit. To mimo jiné vedlo ke krátkodobému zlepšení stavu ovzduší, poklesu emisí skleníkových plynů a návratu divoké přírody do měst. Už méně se ale mluvilo o omezení občanských svobod a o destrukci životního prostředí, které pod rouškou boje proti pandemii probíhalo a stále probíhá.

S příchodem pandemie reagovaly některé státy na tuto neočekávanou situaci bezprecedentními kroky proti jejich vlastním občanům, jejich základním právům a životnímu prostředí. Téměř všude na světě byla přijata opatření k prevenci a boji proti šíření covid-19, některé z nich dle vyjádření zástupců Organizace spojených národů „kráčely po tenké linii mezi ochranou ve-

řejného zdraví a potlačováním občanských svobod“. V Arnice jsme proto začali sbírat případy zneužití situace okolo pandemie a nestačili se divit. Mnoho států střední a východní Evropy začalo urychleně měnit právní předpisy a politiky s dopadem na životní prostředí a občanská práva. Kontroverzní stavební projekty, které dlouhé roky čekaly na potřebná povolení, byly najednou šmahem povoleny. Ve státech východní Evropy a na Balkáně se rozmohlo nelegální kácení dřeva a nelegální výstavby. Toto všechno se dělo v době, kdy byl omezen nebo zakázán volný pohyb a shromažďování a občanská společnost tak nemohla projevit svůj postoj.

Tento nešvar se nevyhnul ani České republice. Příkladem může být urychlená příprava redefinice stavebního zákona, která se má stát spolu s výstavbou přehrad

motorem k nastartování české ekonomiky. Za zmínku rovněž stojí, že v Evropské unii dochází k pokusům lobbistů z různých průmyslových odvětví o pozastavení zásadních environmentálních iniciativ a nástrojů, jako je například Evropská zelená dohoda. Lobbisti i někteří politici, včetně českého premiéra Babiše, otevřeně vystupují proti politikám a opatřením v oblasti ochrany životního prostředí a ochrany klimatu a svůj postoj odůvodňují argumentem, že nyní je třeba řešit nadcházející hospodářskou krizi způsobenou pandemií.

Práce jsme tak měli v posledních měsících ještě víc než dříve. Jak je vidět, útoky na přírodu a práva občanů na zdravé životní prostředí spolu s karanténou neusnuly, ale právě naopak.

Zuzana Vachůnová

Za pět minut dvanáct

Koalice Pro 3R bojuje proti stavbě dalších spaloven

Spalování odpadů ve spalovnách je pouze zdánlivým řešením problému s nimi. Tak předně, spalovny vypouštějí řadu látek, které jsou nebezpečné pro lidské zdraví a pro životní prostředí. Kromě toho jsou projekty na jejich výstavbu často prosazovány navzdory obrovskému nesouhlasu místních obyvatel, a to hlavně v poslední době, kdy takových projektů masivně přibývá a v souvislosti s projednáváním nového odpadového zákona tlak na stavbu spaloven roste. Přitom bychom se vzhledem ke snaze České republiky a Evropské unie orientovat se na principy oběhového hospodářství měli zaměřit spíše na tolik potřebnou recyklaci, znovuvyužívání materiálů, u kterých je to možné, a vůbec omezení produkce toho, co považujeme za odpad. Protože nejlepší odpad je ten, který vůbec nevznikne.

Takto smýšlejí i zástupci spolků, zastupitelé a běžní občané z celé České republiky, kteří se začátkem května sešli na společné videokonferenci a pod hlavičkou

obnovené koalice Pro 3R vydali společné prohlášení. Ona „3R“ v názvu koalice jsou odvozena od anglických slov „reduce, reuse and recycle“, tedy „redukovat, znovupoužívat a recyklovat“. Tato tři slova zároveň jednoduše a jasně shrnují, co chtějí členové koalice ve vztahu k odpadům pro-

sazovat především.

Společné prohlášení členů koalice se obrací nejen na širokou veřejnost, ale také na poslance, kteří právě teď projednávají novely dvou, z hlediska odpadového hospodářství zcela klíčových zákonů – zákona o odpadech a zákona o obalech. Prohlášení obsahuje šest konkrétních návrhů na to, jakým směrem by se (nejen) odpadová politika v České republice měla ubírat. Návrhy zahrnují mimo jiné i zpoplatnění spalování odpadů obdobné tomu, jaké se plánuje pro jejich ukládání na skládky, zavedení systému zálohování PET lahví a nápojových plechovek nebo zavedení takzvané ekomodulace, tedy ekonomického zvýhodnění výrobků podle toho, jak moc nebo jak málo jsou šetrné k životnímu prostředí. Více o aktivitách koalice Pro 3R na

arnika.org/nespaluj-recykluj.

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Sarah Ožanová

Spalovna odpadů v Liberci

Intenzivní začátek nového projektového roku v Arménii

Před více než dvěma lety jsme se v Arménii spojili s našimi partnerskými organizacemi - CCMS (Centre of Community Mobilization and Support), působící na severu země (v Alaverdi), a ekologickou zpravodajskou organizací EcoLur sídlící v Jerevanu. Společnými silami se věnujeme environmentálním dopadům těžebního průmyslu v severní části Arménie.

V uplynulých letech jsme vydali dvě studie zaměřené na kontaminaci životního prostředí v severní části Arménie, jejichž výsledky opakovaně prokázaly přítomnost těžkých kovů (arzen, kadmia, mědi, olova) a nebezpečných dioxinů. Proto letos pokračujeme ve výzkumu kontaminace životního prostředí v důsledku těžebního průmyslu a také podporujeme místní aktivisty v prosazování jejich práv na čisté životní prostředí.

V Severní části provincie Lori se lidé potýkají s odkališti, která vznikají v důsledku důlní činnosti. Tato odkaliště nejsou dostatečně zabezpečena a představují řadu rizik. Odpadní látky unikají do místní řeky Debed, jejíž voda se používá pro zavlažování půdy - toxické látky se tak dostanou až do půdy místních farmářů.

Loni jsme publikovali studii zabývající se analýzou vzorků lidských vlasů, lokálních potravin a půdy, která vyvolala zvýšený zá-

jem místních o problematiku dopadu kontaminace životního prostředí. Letos s radostí pozorujeme výraznou aktivizaci místní občanské společnosti, která je pro naši práci nepostradatelná. Abychom dokázali situaci v regionu lépe porozumět a vycházet vstříc potřebám místních, zahájili jsme průzkum, který nám pomůže lépe identifikovat problémy, s nimiž se potýkají.

Díky aktivizaci občanské společnosti proběhla úspěšná kampaň na podporu rodiny Danielyanových, která žije 20 metrů od otevřeného odkaliště ve vesnici Mets Ayrum. Danielyanovi kvůli tomu trpí řadou zdravot-

ních problémů a díky kampani na jejich podporu se podařilo zařídit jejich přestěhování na jiné místo za náklady těžební společnosti, která odkaliště provozuje.

Z vlastní zkušenosti víme, jak je pro každou organizaci důležitá spolupráce, sdílení a předávání informací. Proto jsme velmi rádi, že se naše partnerská organizace CCMS letos stala členem mezinárodní sítě IPEN. Také jsme se s CCMS a EcoLurem obrátili k speciálním reportérům OSN zabývajícím se toxickými látkami a ochranou lidských práv s žádostí, aby poskytli podporu obyvatelům těžařských oblastí a sdíleli zkušenosti se spojením vlády do řešení problémů způsobených těžařským průmyslem. ■

foto: Valeriya Grechko

ARNIKA

Valeriya Grechko

Hračka nebo nebezpečný odpad? Toxické mohou být stejně

V květnu jsme vydali průlomovou studii o účinku toxických látek v dětských plastových hračkách na buňky lidského organismu a prokázali jsme, že hračky z černých recyklovaných plastů jsou toxické. Když děti berou hračky do úst, zvyšuje se tak jejich denní příjem toxických dioxinů.

Z nepokojující zjištění provedl výzkumný tým odborníků Arniky, holandského výzkumného centra Bio-Detection Systems a mezinárodní sítě IPEN. Prokázali, že hračky vyrobené z černých plastů (které často pochází z recyklovaných plastů obsahujících zpomalovače hoření), mají toxický účinek na lidské buňky. Studie ukázala, že děti, které berou tyto hračky do úst, jsou ohroženy jejich škodlivými zdravotními účinky.

Výzkum analyzoval vzorky hraček z černých plastů z České republiky, Argentiny, Německa, Indie, Nigérie a Portugalska. Černé plasty jsou často vyrobené z vysoce toxických plastů z elektroodpadu, které obsahují bromované zpomalovače hoření. Studie v hračkách objevila nebez-

pečné koncentrace zpomalovačů hoření a dioxinů srovnatelné s nebezpečným odpadem. Výsledky studie se dají vztáhnout i na další hračky, v nichž se našly vysoké koncentrace bromovaných difenyléterů, například tedy i na kostku s obrázkem krčka označenou jako „nejtoxicičtější českou hračku“. Za posledních několik let Arnika našla bromované difenylétery v několika desítkách v Česku prodávaných hraček a dalších spotřebních předmětů.

Dioxiny patří mezi nejtoxicičtější látky na světě a jsou vysoce škodlivé i v minimálních koncentracích. V některých zkoumaných vzorcích dosáhla jejich úroveň tisíců pikogramů na gram, přitom jsou nebezpečné již v koncentraci desítek pikogramů na gram.

Tato zjištění vyvolávají obavy o zdraví dětí na celém světě a ukazují velkou slabinu oběhového hospodářství. Nynější systém recyklace umožňuje udržovat v oběhu plasty pocházející z elektroodpadu a obsahující zpomalovače hoření a dioxiny.

Podle odborníků na toxické látky tato studie vzbuzuje obavy o bezpečnost recyklovaných plastů a volají po tom, aby byly toxické plasty vyřazeny z recyklačního cyklu. ■

ARNIKA

Viktorie Mellešová

Tři nové studie a dvě procházky po Praze

Zranitelnost měst při nynější klimatické krizi budeme v budoucích letech pociťovat čím dál více. Čeká nás další léto, které dost možná přinese do Prahy opět vlnu veder a sucha. Tým z Arniky – Centra pro podporu občanů, který se Prahou zabývá, se bude snažit přitáhnout k problému pozornost prostřednictvím tří nových klimastudií a dvou procházek po problematických lokalitách.

Velká města jako Praha jsou velkými znečišťovateli životního prostředí a zároveň silně pociťují projevy klimatické změny. Už několik let za sebou máme zkušenosti s tropickými dny i nocemi a zhoršování tohoto stavu bude nelehké předejít. Arnika vydala v loňském roce dvě studie - *Lokální adaptace na změnu klimatu: případové studie pražských čtvrtí* a *Lokální adaptace na změnu klimatu: případové studie ze zahraničí*, které přinášely inspiraci z jiných zemí i příklady slibných projektů, které již běží a které by stálo za to následovat.

V letošním roce přibude další publikace, v níž se autorky zaměří na pražské dopravní stavby a možnosti jejich rekultivace, novou výstavbu ve Vysočanech a oblast náměstí Republiky a Masarykova nádraží a toho, ja-

kými opatřeními by je bylo možné ochladit a vytvořit přívětivější prostředí pro obyvatele a návštěvníky centra města.

Protože není nad to zažít město bezprostředně, pořádá Arnika dvě komentované procházky po Praze zaměřené na zelená opatření. První jsme připravili ve spolupráci s iniciativou Paměť města a uskutečnila se v sobotu 27. června v historickém centru Prahy. Začala na Staroměstském náměstí a řeč byla o problematické naddimenzované výstavbě, potřebných opatřeních pro lepší podmínky v letních měsících, všeobecné potřebě zklidňovat dopravu a také o komercializaci centra, které ztratilo povahu sousedství a v průběhu minulých dekád se stalo zábavním prostorem pro rostoucí počet turistů.

Druhá procházka, přesněji cyklovyjížd-

ka, je naplánována na 12. září a její trasa povede po Karlíně. Bude komentovat vývoj obou pražských břehů v posledním desetiletí, otázku zeleně ve městě a na karlínské straně se zaměří na plánovaný obří projekt Rohan City a již realizované administrativní budovy podél Rohanského nábřeží a jejich rozporuplnost vzhledem k otázce životního prostředí. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Lenka Kužvartová

V Ukrajině nás nezastavila ani pandemie: série online webinářů v době karantény

V Ukrajině se dlouhodobě věnujeme řešení problému znečištění ovzduší. S pandemií covid-19 však přišla nečekaná výzva: Jak pokračovat v práci, když vláda nařídila povinnou karanténu? Odpověď se našla v online prostoru, a tak jsme společně s našimi partnery od 15. dubna do 5. června uspořádali sérii webinářů.

Znalostní maraton eko-webinářů začal 15. dubna - ve Světový den ekologického vzdělání. Prvním tématem byly možnosti monitoringu ovzduší a časté mýty, které jsou s ním spojené. Přednášející Maksym Soroka, držitel doktorátu v oboru ekologické bezpečnosti a technický expert projektu Čistý vzduch pro Ukrajinu, mluvil o tom, jak dostupné technologie změnily vědecký a technický přístup k monitoringu ovzduší, jaké nejběžnější mýty brzdí rozvoj občanského monitoringu a jaké jsou strategie, které mohou zajistit jeho úspěch.

Následující semináře se věnovaly i jiným tématům. Například advokát Oleksandr Dončenko a Elena Šafranová z nevládní organizace Pravo E mluvili o občanských ekologických inspekcích, environmentálním právu a o tom, jak může občan svá práva na čisté životní

prostředí bránit. Pak opět Maksym Soroka hovořil o vlivu znečišťujících látek v ovzduší na lidské zdraví - jak konkrétní škodlivé látky ovlivňují organismus, proč jsou příčinou předčasných úmrtí a jak najít aktuální a důvěryhodné informace o vlivu znečištění na zdraví.

Finální webinář se konal 5. června ve Světový den životního prostředí a přednášeli na něm jak ukrajinští, tak čeští experti. Martin Skalský, vedoucí Centra pro podporu občanů z Arniky, mluvil o českých zkušenostech z kampaní za čistý vzduch a o tom, jak by mohly být inspirací pro Ukrajinu. Vedoucí oddělení kvality ovzduší z Českého hydrometeorologického ústavu v Brně Jáchym Brzezina zase přednášel o českém systému monitoringu ovzduší - jak se vybírají místa pro umístění stanic, jaké se sledují látky a jak se data vyhodnocují. Klíčovou ukrajinskou před-

nášející byla Natalija Andrusovič, expertka na ekologickou politiku Ukrajiny a Evropské unie. Mluvila o evropském balíčku opatření Green Deal a o tom, jak bude ovlivňovat evropskou i ukrajinskou politiku, ekonomiku i stav životního prostředí.

Tento znalostní maraton online webinářů ukázal, jak důležité je objevovat nové prostředky práce a komunikace a potvrdil nám, že technologie budou do budoucna hrát klíčovou roli v ekologickém aktivismu. ■

ARNIKA

Viktorie Mellešová

Malý krůček pro člověka, velký krok pro ochranu Labe

Letos jsme oslavili malé vítězství. Dlouhá léta jsme usilovali o zařazení štěrkopískových náplav Labe v chráněném území Porta Bohemica a luk u Přelouče do soustavy Natura 2000. Kabinet Andreje Babiše o tom v lednu letošního roku konečně rozhodl. Lokality významné výskytem ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů budou lépe chráněny před výstavbou zbytečných dopravních staveb, jejichž přínosy byly v minulosti mnohokrát zpochybněny.

Obě lokality byly v minulosti ohroženy plány na výstavbu vodních děl, která mají údajně zlepšit splavnost. Mezi zastánci dopravních staveb a odborníky na ochranu přírody se o přínosu staveb dlouhodobě vedou spory, přestože lodní přeprava v Česku zaujímá zhruba jen dvě procenta a zboží se vozí po železnici. V posledních letech navíc kvůli suchu ubylo vody v řekách natolik, že ani tyto stavby by reálně vodní dopravě nepomohly. Vláda proto svým rozhodnutím vykořčila správným směrem.

Připomeňme si, proč jsou zmíněné oblasti tak významné. Štěrkopískové náplavy na českém dolním toku Labe jsou u nás zcela výjimečným typem stanoviště. Jsou rozsáhlé a vyskytuje se na nich mnoho vzácných druhů, například drobnokvět pobřežní. Zatímco louky u Přelouče na Pardubicku jsou důležité pro výskyt dvou vzácných druhů motýlů, modráška bahenního a modráška očkovaného.

Když loď o dno drhne

O malé vítězství jsme s dalšími ochránci přírody usilovali intenzivní dlouhodobou kampaní a přichází krátce poté, co Ministerstvo životního prostředí zastavilo hodnocení vlivu plánovaného jezu u Děčína na životní prostředí. Během čtrnácti let příprav český stát přitom podle Nejvyššího kontrolního úřadu utopil neuvěřitelných 625 milionů korun.

Víceméně od začátku bylo jasné, že výstavba plavebního stupně u Děčína je ekonomickým i ekologickým nesmyslem. V řekách je čím dál méně vody a jez u Děčína by pouze teoreticky pomohl zlepšit splavnost pouze od Střekova po německou hranici, kde by se lodě zastavily. Jen v loňském roce nebyl dostatek vody pro plavbu na úseku od Ústí nad Labem po německou hranici 218 dnů, v roce 2017 111 dnů, v roce 2016

Na štěrkopískových náplavách na dolním toku Labe se vyskytuje mnoho vzácných druhů.

68 dnů a v roce 2015 147 dnů. Ani na německé straně není v Labi dostatek vody a podle německého vládního dokumentu Celkové koncepce pro Labe se s žádnými výraznějšími opatřeními na zlepšení splavnosti nepočítá.

Ve veřejném nebo soukromém zájmu?

Celá oblast od Ústí nad Labem až po hranici s Německem je nyní zahrnuta mezi evropsky nejvýznamnější lokality sítě Natura 2000. Jedná se o přírodu cennou v celoevropském měřítku, kterou potřebujeme

chránit, a k její ochraně existuje velmi silná legislativa. Na území evropsky významných lokalit nemůže být realizován žádný projekt, který by je negativně ovlivnil.

Český stát nebyl v minulosti k ochraně řek příliš nakloněn. Vláda v minulosti dokonce podminila stavbu jezu stanovením kompenzací. Poté, co odborníci vládě sdělili, že kompenzace nejsou možné, premiér Babiš začal jejich rozhodnutí zpochybňovat a chtěl prosadit jez za každou cenu nejspíš kvůli ekonomickým zájmům loďařských nebo stavebních firem. Výstavbou plaveb-

Foto: Petr Zevlakk Vrabeč

Stavba plavebního stupně by vzácnou přírodu kolem Labe nenávratně zničila.

ního stupně by ovšem podle právníků česká vláda porušila vlastní i evropské zákony a hrozily by jí vysoké pokuty nebo odejmutí dotací.

Víc škody než užitku

Stavba plavebního stupně by labskou přírodu nenávratně zničila. Voda by zaplavila vzácné štěrkopískové náplavy, které jsou domovem řady chráněných druhů rostlin a živočichů. Zpomalení toku by vedlo k odumření velkého množství organismů, které v řece žijí, a tím ke změně celého ekosystému. Jez by se také stal překážkou pro migraci ryb, včetně lososů, na jejichž návrat český stát vynaložil nemalé finanční prostředky. Vodní doprava není automaticky ekologická, protože spalováním pohonných hmot vznikají škodlivé látky pro ovzduší i klima jako při automobilové dopravě.

Jez rozhodně nefunguje jako zásobárna vody a nezadrží vodu na období sucha. Na-

opak, aby se zajistila splavnost, bylo by nutné odčerpávat vodu z krajiny a naplnit koryto Labe vodou, po které by mohly lodě plout. Takový přístup přemění krajinu v poušť. Podobné zkušenosti znají obyvatelé Bosny a Hercegoviny, kde řeky ohrožuje masivní výstavba hydroelektráren, které lidem berou vodu a doslova je vyhání z jejich domovů.

Vraťme vláhu do krajiny

Stát by měl naopak podporovat zadržování vody v krajině přírodě blízkými opatřeními. Měly by se obnovovat mokřady, zamokřené louky, zavádět opatření pro vsakování vody ve městech a v dalších vybetonovaných oblastech. Pro zadržování vody v krajině jsou důležité vodní toky v dobré kondici.

Jsou to živé řeky a potoky, které mohou průsakem komunikovat se spodní vodou v okolí toku, tvořící tůně, slepá ramena, meandry a nivy, které se mohou rozlévat. Méně viditelné, ale důležité pro retenci vody

je také zemědělství. Jde především o péči o půdu, která ztrácí schopnost vodu zadržovat, druhy pěstovaných plodin i velikost polí, které by měly být spíše menší a obklopené remízky. Pak jsou to i zdravé, druhově různorodé lesy.

My všichni si musíme uvědomit, že vody není a nebude nekonečné množství, a musíme se začít podle toho chovat, protože budoucnost nás i našich potomků ovlivníme současnými rozhodnutími a činy. Počínaje intenzivním využíváním dešťové a takzvané šedé vody a konče péčí o vodní toky, vodu v krajině, zemědělskou půdu a lesy. ■

ARNIKA
Jiří Kaňa

Vlastimil Karlík: Ochrana přírody by neměla znát hranic

V lednu letošního roku vláda konečně po letech tahačích rozšířila evropskou síť Natura 2000 i na řece Labe. Stalo se tak po nátlaku ochránců přírody včetně Arniky i Evropské komise, kteří chtěli zařadit území mezi nejcennější evropskou přírodu. Bohužel se jedná také o místa, na kterých byla uvažována vodní díla, která měla zlepšit splavnost Labe, ale zničila by přírodní hodnotu. Jsme rádi, že byl nakonec uznán význam přírody a rádi bychom se vrátili k historii Natury u nás i k jejímu všeobecnému významu. O něm jsme si povídali s Vlastimilem Karlíkem, jedním ze zakládajících členů spolku Arnika.

Co je to Natura 2000 a proč je důležitá?

Natura 2000 je evropská soustava chráněných území, určených pro ochranu evropsky významných druhů ptáků, dalších živočichů a rostlin, a přírodních stanovišť (různé typy lesů, luk, mokřadů apod.). Povinnost a způsob jejího vytváření a udržování vyplývá ze dvou evropských směrnic, zkráceně zvaných směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích.

Z těchto směrnic vyplývají především následující principy pro vytváření soustavy Natura 2000: lokality musí být vyznačovány podle čistě vědeckých kritérií; u chráněných druhů a stanovišť je třeba dosáhnout a přinejmenším udržet jejich dobrý stav; všechny plány a projekty, které by mohly mít na soustavu Natura 2000 nepříznivý dopad, musí být posouzeny a mohou být realizovány jen za speciálních podmínek; a konečně, stav lokalit je třeba průběžně sledovat a oznamovat Evropské komisi.

Jaké byly začátky s Naturou u nás? Byly nějaké problémy s jejím vyhlášením?

Příprava na vyhlášení Natury 2000 začala na přelomu tisíciletí. Naše Ministerstvo životního prostředí tehdy zvolilo velmi rozumný přístup – rozhodlo se založit svůj návrh území na rozsáhlém mapování výskytu druhů a stanovišť na našem území. Tím jsme získali velmi dobré podklady nejen pro určení toho, co má být kde chráněno, ale i pro to, jak to chránit.

Potíže nastaly až později, kdy některé navržené lokality byly vyřazeny na základě nátlaku jiných resortů z ekonomicko-po-

litických důvodů (což směrnice výslovně zakazují). Řada lokalit se také do prvního seznamu nedostala z časových důvodů. V průběhu let se tyto nedostatky podařilo postupně odstranit, Natura je u nás konečně víceméně kompletní, ne vždy se však daří zabránit další degradaci chráněných druhů a stanovišť.

Jakou roli v celém procesu hrála Arnika?

V doplnění seznamu chráněných území hrály velmi významnou roli nevládní organizace, a Arnika byla od počátku u toho. Byli jsme zakládajícími členy neformální Koalice NNO pro Naturu 2000, která zpracovala návrh na doplnění oficiálního seznamu chráněných území a postupně ho z velké části prosadila na tzv. biogeografických seminářích, což byly hodnotící setkání zástupců Evropské komise, národních vlád, různých nevládních organizací a profesních sdružení a nezávislých expertů.

Můžeme bez nadsázky říci, že bez nevládních organizací by zhruba třetina lokalit dodnes chráněna nebyla.

„Natura 2000 je ojedinělý koncept ochrany přírody, významným druhům a biotopům poskytuje účinnou ochranu.“

Funguje Natura pro ochranu přírody? Hodnotíš její vývoj pozitivně?

Natura 2000 je ojedinělý koncept ochrany přírody – jako jediný řeší ochranu biologické různorodosti v nadnárodním celku, zahrnu-

Vlastimil Karlík se stal v roce 1998 členem Děti Země, a od roku 1998 i jejich místopředsedou a vedoucím Programu ochrana přírody. Byl jedním ze zakládajících členů Arniky a v letech 2001-2005 jejím předsedou. Zabývá se ochranou přírody, zejména vodních toků, říčních niv a soustav Natura 2000. Spoluzakládal neformální Koalici NNO pro Naturu 2000 a dnes je také tajemníkem Koalice pro řeky.

jícím území většiny kontinentu. Je založen na vědeckých kritériích a je promyšlen tak, aby mohl poskytnout významným druhům a biotopům účinnou ochranu.

Jaké jsou současné problémy Natury nejen u nás, ale i obecně?

Území Natury 2000 se podařilo na území celé Evropy vyhlásit v odpovídajícím rozsahu (v průměru 18 % území členských států) a celkem kvalitně. Problém je, že chráně-

Foto: Petr Zevlák Vrabec

Natura je u nás nyní víceméně kompletní, ale ne vždy se daří zabránit degradaci chráněných druhů a stanovišť.

né druhy a biotopy v nich z velké části dále degradují. Ukazuje se, že samotná ochrana přírody dalšímu zhoršování stavu sama nezabrání, pokud zájmy ochrany přírody nebudou dostatečně respektovány dalšími resorty. Největší riziko představují sektory zemědělství, lesnictví, komerční rybolov a rozvoj infrastruktury, zejména silniční a vodní.

Došlo k doplnění Natury na Labi, jak to hodnotíš? Jakou roli v tom všem hrála veřejnost?

Byla to dlouhá cesta a je velice dobře, že je konečně u cíle. Tímto zařazením je v podstatě dokončeno vyznačování území

Natury 2000 u nás v souladu s evropskými směrnici. Bez tlaku odborné veřejnosti a neziskových organizací by k tomu nedošlo, a České republice by hrozily sankce za porušování evropského práva.

„Bez tlaku odborné veřejnosti a neziskových organizací by k zařazení Labe do Natury 2000 nedošlo.“

Může se v oblastech Natury 2000 stavět?

Princípem Natury 2000 je to, že záleží na výsledcích, ne tolik na metodách. U všech plánů a projektů, které mohou mít na předměty ochrany v rámci Natury 2000 negativní vliv, musí proběhnout posouzení dopadů z hlediska právě toho, co je tam chráněno. Pokud by plán nebo projekt poškodil druh nebo biotop chráněný v příslušném naturovém území, může být povolen jen na základě výjimky, pro jejíž udělení platí poměrně přísná pravidla.

Jsou podobná nařízení ze strany EU přínosem, nebo nás omezují?

Příroda nezná hranic a neměla by ji znát ani její ochrana. Očividné je to u migrujících druhů a třeba tekoucích řek, ale i u dalších chráněných fenoménů rozhodně má smysl sledovat jejich stav a reagovat na jeho změny koordinovaně v rámci alespoň EU. Pokud jde přímo o Naturu 2000, jde navíc o to, že se na úrovni EU podařilo prosadit ambiciózní koncept, který lze využít k významnému posílení systému ochrany a obnovy přírody i u nás. Má jasné cíle a pravidla, je založen na vědeckých kritériích, a umožňuje vzdorovat významným tlakům na ničení přírodních území. Nepochybují o tom, že prosadit něco takového jen na národní úrovni by se nepodařilo. ■

Foto: Petr Zevlák Vrabec

Ochrana přírody dalšímu zhoršování stavu sama nezabrání, pokud její zájmy nebudou dostatečně respektovány dalšími resorty.

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Nikol Krejčová

Petra Kohoutová: Co ročník, to nějaká zkouška pro nás

Petra Kohoutová je jednou z patronů ankety Alej roku a členkou tria Sestry Havelkovy, které letos slaví 35 let společného zpívání.

Nemohu se nezeptat: máte nějakou svou zamilovanou alej?

To je těžká otázka, podobně třeba jako kterou písničku mám nejraději. Mám několik favoritních. Vedle těch, co jsme spolu měli tu čest poznat jako Aleje roku, by to byla lipová alej u Klokot u Tábora, alej v Králíkách, a pak krásná stará modřínová alej v Maříži. A nedávno jsem objevila zajímavou lipovou alej ke kostelu v Rosicích. Pak miluju březové aleje na orlických návrších, vypadají jako z obrazů Antonína Slavíčka.

Jako patronka Aleje roku máte za úkol vybírat z došlých fotografií 3 nejlepší. Víím, že k hodnocení fotografií přistupujete velmi zodpovědně.

Vybírám je podle svého dojmu. Nejsem odborník na fotografie, ale miluju výtvarné umění a fotografie alejí vnímám jako obrazy. To určitě splňovala jak vítězná Valdštejnská v Zahradkách, tak Veveří, ale pro mě možná nejvíc obrazová byla ta třetí, jáchymovská císařská.

Jsme moc rádi, že Sestry Havelkovy se s námi již třetím rokem vydávají do vítězných alejí a předávají zde hlavní výhru. Na těchto alejových slavnostech také vystupují. Přitom je neodradí déšť ani povinnost nosit roušky...

Ano, trochu vás podezíráme, že co ročník, to nějaká zkouška pro nás! Vzpomínám na lijavec loni na Medardu, a přišel i letos v Rakovníku. O Sestrách Havelkových je však známo, že jsme statečná děvčata a že vyhledáváme dobrodružství. Můj hlavní postřeh z Rakovníka byl, jak jsou místní lidé na alej pyšní a jak se o ni starají. Je opravdu přenáherná.

Petra Kohoutová (vpravo) a Sestry Havelkovy vystoupily na alejové slavnosti v Rakovníku.

Je nám potěšením, že můžeme přispět k záchraně starých alejí. S děvčaty jsme teď hodně chodily do přírody, do lesů, kde jsme mohly být bez roušek, a tak jsme si uvědomovaly, jakou mají stromy sílu a moc pohladit duši nebo potěšit, uzdravit.

Sešly jsme se v kavárně na Výtoni. Jak se Vám žije tady v Praze?

Jsem z Podskalí a ráda tady žiju. Vadí mi ale rostoucí míra hluku. O zvukovém smogu v našich městech se nemluví. Přitom je podstatné, v jakém zvuku žijeme. Hluk nám neprospívá, pojďme ho snížit!

Vy dokážete úžasně propojit aktivismus s uměleckým citěním...

K tomu bych ještě dodala: lidé se nemají dát a když vidí, že věc má smysl, aspoň to zkusit a nebát se. Uvědomit si, že strach je destruktivní. Člověk by měl pěstovat

svoji individualitu, svůj názor, řídit se svým zdravým rozumem, smysly a intuicí. Když toto člověk navenek projeví, pak třeba zjistí, že na to není sám.

A pak říkám: být v životě tvůrčí, ne jen pasivní konzument. Ve výtvarném umění, tanci, v hudbě, v čemkoli. Pojďme tvořit, my sami hrát na hudební nástroj, my sami hrát divadlo. Pak budu mít úctu k tvorbě toho druhého a rozeznám kvalitu. Dnes se z hudby často stává jen zboží. Ale hudba by měla být harmonicky, rytmicky, barevně bohatá. I proto pro mě Sestry Havelkovy mají takový celoživotní význam.

ARNIKA

Karolina Kosticová

Nový termín letošní Tour de Aleje

Vzhledem k vládním opatřením jsme byli nuceni přesunout tradiční Tour de Aleje. Zapište si proto nové datum: budeme se na vás těšit

v sobotu 18. července!

Více na aleje.org.

Praha vzdala boj o Masarykovo nádraží

Ve sporu o podobu okolí Masarykova nádraží začíná být jasno. Developerská společnost Penta získala od stavebního úřadu Prahy 1 územní rozhodnutí a k zahájení výstavby už potřebuje pouze stavební povolení. Povolovací proces, kterého se účastnila i Arnika, ovšem provází řada kontroverzí.

Oblast kolem Masarykova nádraží představuje jedno z nejcennějších území v centru Prahy. Způsob jeho využití před lety zásadně ovlivnil prodej pozemků z rukou státní společnosti soukromé společnosti Penta. Ta přišla s nápadem využít oblast kolem nejstaršího pražského nádraží k vytvoření komerční čtvrti Central Business District. Pro přípravu projektu si zvolila ateliér slavné britsko-irácké architektky Zahy Hadid, který vytvořil návrh s ikonickou zlatou věží odkazující na prvky historické železniční dopravy. Není ovšem všechno zlato, co se třpytí.

První etapa projektu prošla v letech 2016 a 2017 posuzováním vlivů na životní prostředí, tzv. procesem EIA. S Arnikou jsme se jej účastnili spolu s Klubem Za starou Prahu a AutoMatem, a očekávali jsme, že podle zákona budeme mít možnost účastnit se i navazujícího územního řízení. Zodpovědný odbor pražského magistrátu ovšem vydal ještě před začátkem řízení stanovisko, že záměr procesem posuzování vlivů procházet nemusí. Pro stavební úřad Prahy 1 to znamenalo jediné – celý proces je možné rozjet nanovo, ovšem bez posuzování vlivů, tedy i bez možnosti účasti spolků, které se EIA účastnily.

O zahájení řízení zároveň úřad informoval pouze obesláním účastníků řízení, které podle nově nastavených pravidel mohou tvořit pouze dotčení vlastníci okolních nemovitostí a pozemků. Informace o zahájení klíčového procesu se neobjevila ani na úřední desce. Je s podivem, že nejzásad-

Návrh projektu Central Business District

nější stavební projekt v centru Prahy měl být projednán v naprosté tichosti. Ještě podivnější je fakt, že o územní rozhodnutí Penta požádala pouhý den poté, co byla na radnici městské části nahrazena původní koalicí vedená Pavlem Čížinským (Praha 1 sobě), která výstavbě oponovala, novou vládou vedenou ex-starostou Hejmou z hnutí STAN (dříve ODS). Puč na radnici je v zákulisních debatách propojován právě s chystaným projektem Penty.

Stavební úřad vyloučil z povolovacího

procesu nejen spolky, které se účastnily procesu EIA, ale i dotčené místní obyvatele, kterým jsme zajistili právní zastoupení. Územní rozhodnutí vydal v dubnu, opět bez zveřejnění na úřední desce. Na nestandardní postup úřadu i magistrátních odborů jsme upozornili vrcholné pražské politiky včetně primátora, bohužel odpovědí bylo svým způsobem uzavření nového memoranda mezi Prahou a Pentou, kterým se hlavní město vzdává možnosti se v řízení odvolat, přestože projekt nevyhovuje řadě pravidel a strategií samotné metropole, výměnou za kusé a nejisté sliby pro pozdější fázi projektu, které jsou samy o sobě z pohledu města velmi pasivní a nesebevědomé.

Praha se tak v případě Masarykova nádraží rozhodla svěřit budoucnost klíčového území v centru do rukou soukromého developera, aniž by přitom dbala na dodržování vlastních pravidel anebo klimatického závazku, který loni přijala. Arnika podnikla dostupné právní kroky ke zvrácení procesu, podpořit nás můžete třeba podepsáním petice na adrese [masaryckalidem.cz](https://www.masaryckalidem.cz) nebo drobným finančním příspěvkem na naše právní výdaje. O vývoji kauzy pravidelně informujeme na webu, facebooku a v našem newsletteru Praha – město pro život.

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ
Václav Orcígr

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 2/2020 vyšlo v červenci 2020 v nákladu 850 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Dělnická 13, Praha 7, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcígrová. Spolupracovníci: Jiří Kaňa, Nikol Krejčová, Václav Orcígr, Karolina Kostíčková, Zuzana Vachůnová, Sarah Ožanová, Viktorie Mellešová, Valeriya Grechko, Lenka Kužartová, Marcela Klemensová, Kamil Repeš, Lenka Petříková Mašková a pobočky Arniky. Grafický design – Anna Frajtová – anna@designbox.cz, DTP – Aleš Kozubík. Foto na obálce: Petr Zewlakk Vrabec.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Praha a Ministerstva životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

Jarní koronavirová krize se samozřejmě nevyhnula ani Arnice. Pracovali jsme sice na dálku, zato neúnavně. Seznamte se s některými z neohrožených členů našeho týmu.

Jindřich Petrlík

Jiří Kaňa

Kamil Repeš s Amálkou

Mária Podrácká

Jan Šamánek

Sámir Shanaáh

Sarah Ožanová

Štefánia Simonová

Kristína Žulkovská

Valeriya Grechko

Václav Orcígr

